

Хмельницький національний університет
Факультет економіки і управління
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

Кредитний портфель банку: сутність, аналіз та особливості його формування в умовах фінансової нестабільності за матеріалами АТ «Укргазбанк»

Рівень вищої освіти бакалавр

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Шифр і назва галузі знань

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Шифр і назва спеціальності

Освітня програма «Фінанси, банківська справа та страхування»
Назва

КВРФБС 019286.01.17.00

Виконав студент IV курсу група ФБС-19-1 _____ Богдан СЕМРЯГА
Шифр Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Керівник канд. екон. наук, доцент _____ Катерина ЛАРІОНОВА
Науковий ступінь, звання Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Нормоконтролер _____
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

До захисту допускаю:
Завідувач кафедри ФБСС _____ Ніла ХРУЩ
Підпис Ім'я, ПРІЗВИЩЕ

_____ 2023 р.

Хмельницький 2023

Зміст

Вступ	С. 5
1 Теоретичні основи формування кредитного портфеля банківської установи	7
1.1 Економічна сутність та види кредитного портфеля банку	7
1.2 Принципи та фактори впливу на формування кредитного портфеля банку	12
2 Аналітико-методичні аспекти формування кредитного портфеля банків в Україні	18
2.1 Аналіз кредитного портфеля банків України та оцінка фінансово-господарської діяльності АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр	18
2.2 Аналіз та напрями покращення ефективності формування кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» в умовах фінансової нестабільності	32
Висновки	46
Список використаних джерел	50
Додатки	53

Вступ

Останнє десятиліття було надзвичайно важким для України, початок війни, пандемія, повномасштабне вторгнення вносили свої корективи в економіку. Всі ці події в тому числі ускладнили діяльність банків, погіршили їх фінансову стабільність та конкурентоспроможність на ринку.

Кредитування є головною функцією банківських установ, яка приносить левову частку прибутку. Виходячи з цього кожен банк постійно переглядає свої цілі кредитної політики та стан кредитного портфеля. Розробка заходів щодо удосконалення кредитної діяльності лягає на плечі не лише комерційних банків, а й Національного банку України, тому кредитна діяльність забезпечує діяльність не лише банку, який її провадить, а й усієї держави. Кредитуючи системно важливі сектори економіки, підтримуючи малий та середній бізнес й зростає загальний стан економіки країни.

Сьогодні перед Україною постало багато викликів, пов'язаних із геополітичною ситуацією, тому якісний кредитний портфель є життєво необхідним для кожного банку, що й обумовлює актуальність роботи.

Дослідженню сутності кредитного портфеля присвятили свої роботи ряд зарубіжних та вітчизняних науковців, зокрема такі як С.Г. Арбузов [3], Ю. Бугель [9], Н.І. Версаль [8], Н.І. Волкова [11], В.І. Волохов [12], І. Гавчук [13], Л.Л. Калініченко [15], А. Пашков [22], А.М. Харченко [28], О. Шпанель-Юхта [29] та інші. Не зважаючи на те, що більшість науковців мали різні погляди на визначення сутності кредитного портфеля, його видів та класифікаційних ознак, систематизувавши різні підходи та методи, їх праці доповнили один одну.

Метою роботи є поглиблення теоретико-методичних підходів щодо сутності кредитного портфеля банківської установи та аналіз кредитної діяльності вітчизняних банків в умовах фінансової невизначеності.

Для досягнення поставленої мети було поставлено ряд завдань:

- визначити поняття кредитного портфеля банку в сучасних умовах;

- виділити основні аспекти формування кредитного портфеля в умовах фінансової нестабільності;
- охарактеризувати стан кредитної діяльності банківської системи України в період 2020-2022 рр.;
- проаналізувати фінансово-господарську діяльність АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр.;
- проаналізувати кредитний портфель АБ «Укргазбанк» та розробити напрями підвищення його якості.

Об'єктом дослідження виступає процес формування кредитного портфеля банку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні основи формування кредитного портфеля вітчизняних банків в умовах фінансової нестабільності.

Методами дослідження виступав науковий аналіз, що був обґрунтований в працях вітчизняних та зарубіжних науковців, які присвятили свої дослідження сутності кредитного портфеля. У роботі використано: загальнонаукові методи індукції і дедукції, аналізу та синтезу; кількісний аналіз фінансово-економічних показників.

Інформаційною базою слугували Закони України, нормативні акти, постанови Національного банку України, статистичні та аналітичні дані НБУ, офіційний сайт АБ «Укргазбанк», наукові дослідження економістів, а також Інтернет-ресурси.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на 54 сторінках, що охоплюють 20 таблиць, 8 рисунків, 1 додаток. Список використаних джерел налічує 30 позицій .

1. Теоретичні основи формування кредитного портфеля банківської установи

1.1 Економічна сутність та види кредитного портфеля банку

Головною функцією банків є надання кредитів своїм клієнтам, що є основним економічним завданням. Успішне виконання кредитних функцій банків у значній мірі залежить від економічного стану регіонів, які вони обслуговують. Банківські кредити сприяють створенню нових підприємств, що в свою чергу сприяє збільшенню кількості робочих місць і забезпечують економічну стабільність. Кредитна діяльність банків забезпечує фінансові ресурси для всіх галузей і сфер народного господарства, які стикаються з нестачею вільних грошових ресурсів.

Відповідно до теорії портфеля, необхідно розглядати не окремі кредити, а загальну сукупність усіх кредитів з їх взаємовпливом та взаємозалежністю.

Науковці не мають єдиного підходу щодо трактування поняття «кредитний портфель», тому розглянемо основні визначення вітчизняних та зарубіжних дослідників (таблиця 1.1)

На основі проведеного аналізу підходів до визначення категорії «кредитний портфель» можемо узагальнити основні ідеї кожного трактування: кредитний портфель є результатом діяльності банку щодо надання кредитів своїм клієнтам, він включає залишки коштів, що формують групи за різними ознаками; кредитний портфель це заборгованість клієнтів банку за кредитними операціями; це система напрямків кредитних вкладень залежно від їх прибутковості та ступеня ризику.

Дослідження щодо сутності кредитного портфеля показали, що ця категорія є досить широкою. Такі дослідники як Є. Рясних, М. Пономарьов, М. Микитин трактували дане поняття з огляду здійснення кредитних операцій як

«сукупність кредитів, наданих банком...», дещо звузивши його роль. Друга категорія дослідників, такі як Ю. Бугель, І. Сало, О. Криклій [9,19] дещо по-іншому позиціонують кредитний портфель, а саме як набір інструментів, який виконує важливі управлінські функції.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «кредитний портфель» вітчизняних та зарубіжних науковців

Автор	Визначення
Є. Рясних М. Пономарьов М. Микитин [25]	Кредитний портфель комерційного банку – сукупність кредитів, наданих банком на певну дату для одержання доходу у вигляді відсотків.
І. Сало, О. Криклій [19]	Кредитний портфель банку – важливий інструмент управління кредитною діяльністю комерційного банку, що має спрямовувати його стратегічну політику та поточну діяльність на виконання завдань державної кредитної політики
Ю. Бугель [9]	Кредитний портфель – набір кредитних інструментів для досягнення встановлених цілей.
В. Карпенко [16]	Кредитний портфель банку – це сукупність фінансових активів, переважно кредитів.
С. Арбузов [3]	Кредитний портфель – сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної кредитної політики банку.

Джерело: систематизовано автором [3; 9; 16; 19; 25]

Після огляду теоретичних і методологічних основ кредитного портфеля важно відзначити, що його не можна просто розглядати як суму виданих банком позичок. Кредитний портфель банку відображає системну природу організації кредитних відносин і має важливе значення для оптимального функціонування різних підрозділів банку, пов'язаних з кредитними операціями. Він визначає можливості реалізації центральної функції банку. Через свою складність та вплив на всі аспекти кредитної діяльності банку, кредитний портфель можна розглядати навіть як об'єкт дослідження в науці про кредит.

З метою якісного аналізу кредитного портфеля банк систематизує надані кредити за спільними ознаками. Знову ж таки єдиного підходу до класифікації позик немає, кожен банк групує їх відповідно до своєї кредитної політики та поставлених цілей. Після досліджень різноманітних джерел [4; 5; 8] в таблиці 1.2

було узагальнено деякі підходи до класифікації кредитного портфеля.

Таблиця 1.2 – Основні ознаки класифікації кредитного портфеля банківської установи

Тип ознак	Класифікація
Тип клієнта	Клієнтський портфель Міжбанківський портфель
Концентрація на певних видів операцій	Диверсифікований портфель Концентрований портфель
Кількісна характеристика	Валовий портфель Чистий портфель
Види позичальників	Діловий портфель Персональний портфель
Якість управління	Портфель доходу Портфель ризику Збалансований портфель Оптимальний портфель
Види валют	Портфель кредитів наданих в іноземній валюті Портфель кредитів наданих в національній валюті
Фінансова дисципліна позичальника	Портфель стандартних кредитів Портфель пролонгованих кредитів Портфель прострочених кредитів Портфель безнадійних кредитів
Ліквідність	Високоліквідний портфель Середньоліквідний портфель Низьколіквідний портфель Неліквідний портфель
Надійність	Високонадійний кредитний портфель Надійний кредитний портфель Ненадійний кредитний портфель

Джерело: систематизовано автором на основі [4; 5; 8]

Класифікація кредитного портфеля банку полягає в групуванні кредитних активів банку за різними категоріями або характеристиками. Це допомагає банку отримати більш структуровану інформацію про його кредитний портфель, спрощує моніторинг, аналіз та управління кредитними ризиками. В економічній теорії немає єдиного підходу щодо класифікації кредитного портфеля, проте його можна групувати за такими ознаками як тип позик, ступінь ризику, термін позик, галузями економіки тощо.

Розглянемо основні класифікаційні ознаки кредитного портфеля та

коротко їх охарактеризуємо. Кредитний портфель за типом клієнта можна поділити на клієнтський, який в свою чергу поділяється на портфель за кредитними операціями з фізичними особами та юридичними особами; та міжбанківський, що означає об'єм кредитів іншим банкам.

За концентрацією на певних видах операцій портфель може бути диверсифікованим та концентрованим. Диверсифікація передбачає розподіл кредитів за різноманітними характеристиками, наприклад, розмір кредиту, форма власності клієнта (юридичної особи), галузь економіки, куди спрямований кредит, термін, вид валюти та інші ознаки. Концентрований портфель це група окремих кредитів, які об'єднані за цільовими та приватними ознаками, прикладом може слугувати кредитний продукт окремого банку [4].

Кількісна характеристика портфеля визначає його об'єм, а саме валовий – сукупний обсяг кредитів на певну дату, та чистий, що результатом різниці валового та відрахувань на різного роду резерви.

Комерційний банк має досить широку клієнтську базу, тому позичальниками можуть виступати як фізичні особи, так і юридичні особи. Сукупність кредитів наданих фізичним особам формує персональний портфель, обсяг позик юридичних осіб – діловий портфель [8].

За якістю управління бувають портфелі доходу, тобто такі, що мають стабільний прибуток, при тому маючи мінімальний ризик та постійну сплату відсотків, портфелі ризику (кредити маю досить високий рівень ризику), збалансовані портфелі характеризуються наявністю як позик з високим ризиком так і з низьким та оптимальні портфелі. Створення оптимального кредитного портфеля є важливим завданням та основною проблемою для банку. Це означає, що кредитні ресурси повинні бути акумульовані і розподілені таким чином, щоб видані позики відповідали наявним ресурсам за термінами і сумами. При цьому, максимально можливий рівень прибутковості повинен бути досягнутий в певних умовах, а ризик зведений до мінімального допустимого рівня. Формування такого оптимального кредитного портфеля вважається одним з ключових завдань та основних викликів, з якими стикаються банки [5].

Варто також відзначити, що якість кредитного портфеля банку напряму залежить від фінансової дисципліни клієнтів. Портфель стандартних кредитів передбачає вчасну сплату тіла боргу та відсотків за ним, портфель пролонгованих кредитів передбачає сукупність кредитів, термін погашення яких був продовжений на певний термін за проханням позичальника. Наступний вид портфеля збільшує ризик втрати доходу, адже позичальник прострочив терміни погашення. Портфель безнадійних кредитів означає сукупність позик, які не були повернені і навряд чи будуть [19].

Кредитний портфель відіграє важливу роль в діяльності банку: Основні ролі кредитного портфеля включають:

- генерація доходів – кредитний портфель є джерелом прибутку для банку. Банк отримує відсотки та комісійні платежі з позичок, які надаються клієнтам. Ці доходи становлять значну частину прибутку банку і впливають на його фінансові показники;

- розширення клієнтської бази – кредитний портфель може служити засобом залучення нових клієнтів та зміцнення відносин з існуючими. Банк, надаючи кредити, привертає увагу підприємств та приватних осіб, що потребують фінансування. Це дозволяє банку розширити свою клієнтську базу та збільшити обсяги послуг, які він надає;

- управління ризиками – кредитний портфель допомагає банку управляти кредитними ризиками. Банк розподіляє свої кредитні ресурси між різними секторами економіки, регіонами та клієнтськими категоріями, що допомагає зменшити загальний ризик портфеля. Диверсифікований кредитний портфель знижує вплив можливих проблемних позик на загальну фінансову стійкість банку;

- фінансування економіки – кредитний портфель банку забезпечує фінансові ресурси для розвитку підприємств та проектів. Банк надає кредити, що дозволяє підприємствам розширювати свою діяльність, інвестувати у нові проекти та створювати нові робочі місця. Це сприяє економічному зростанню та стимулює розвиток різних галузей національної економіки [23];

– збереження ліквідності – кредитний портфель банку може бути використаний для забезпечення ліквідності. Банк може продавати або перегруповувати свої кредити для отримання необхідних фінансових ресурсів. Це дозволяє банку забезпечувати своєчасне виконання зобов'язань перед клієнтами та забезпечувати стабільну функціонування банківської системи.

Отже, кредитні операції є головним видом господарської діяльності банківської установи, адже саме виплати відсотків за заборгованостями клієнтів формують основну частину доходу банку. Сукупність усіх заборгованостей контрагентів становить кредитний портфель комерційного банку, далі визначимо механізм його формування, фактори, що впливають на обсяги та якість портфеля, а також функції, які він виконує.

1.2 Принципи та фактори впливу на формування кредитного портфеля банку

Кредитування є основною сферою діяльності комерційних банків, і кредитний портфель разом з процесом його управління є важливими інструментами для реалізації кредитної політики банку. Кредитна політика банку може мати різні цілі, такі як збільшення ринкової частки в певному сегменті кредитування та підтримка конкурентних переваг, а не лише максимізація прибутку. Отже, кредитний портфель банку розглядається як набір інструментів для управління кредитним ризиком та досягнення конкурентних переваг на ринку кредитування [15].

У вузькому сенсі, кредитний портфель комерційного банку має бути структурований з урахуванням рівня ризику, прибутковості та ліквідності з метою виконання стратегії та тактики кредитної політики банку. Він представляє собою набір кредитних продуктів, за якими заборговані клієнти банку.

Аналізуючи функції, які виконує кредитний портфель, можна краще

зрозуміти його сутність (таблиця 1.3). Дослідження в економічній літературі показують, що деякі функції кредитного портфеля походять від загальних функцій кредиту, але є й такі, які є специфічними саме для кредитного портфеля.

Таблиця 1.3 – Основні функції кредитного портфеля

Функція	Зміст функції
Розподільча та перерозподільна функції	Розподіл та перерозподіл позикового капіталу банком здійснюється шляхом виділення позик клієнтам, які звертаються до банку для отримання кредиту.
Функція заміщення грошей кредитними операціями	Банківська установа формує додатковий ефективний попит шляхом надання позик, що сприяє запобіганню кризовим ситуаціям, таким як інфляція та затоплення виробництва, шляхом введення кредитних ресурсів у обіг.
Функція об'єднання кредитів	Основна мета об'єднання кредитів полягає у забезпеченні більш зручних умов для позичальника та спрощенні процесу управління кредитною портфелем для кредитора.
Функція мінімізація кредитного ризику	Гарантувати повернення позики шляхом постійного контролю над виданими кредитами.
Функція розширення та диверсифікації дохідної бази банку	Забезпечити збільшення капіталу та прибутків банку шляхом реалізації кредитних операцій з високими темпами зростання.

Джерело: систематизовано автором на основі [4; 5]

Загальні функції кредиту включають забезпечення фінансування економіки, збереження та перерозподіл грошових коштів, забезпечення ліквідності та підтримка платіжних операцій. Ці функції також відображаються у кредитному портфелі.

Однак, кредитний портфель також має свої специфічні функції, які відрізняють його від окремих кредитів. До таких функцій можна віднести диверсифікацію ризиків шляхом розподілу кредитних коштів на різні сегменти та клієнтів, забезпечення доходності кредитного портфеля, управління кредитним ризиком, забезпечення співвідношення між ліквідністю та доходністю та інші. Кожен банк за допомогою кредитного портфеля дає змогу керувати ліквідністю, адже різні види кредитів мають різний строк погашення. Розумне розподілення строку погашення допомагає забезпечити достатню ліквідність для виконання зобов'язань перед вкладниками та іншими кредиторами. Ще однією важливою функцією кредитного портфеля є розподіл

ризик. Кредитний портфель дозволяє розподілити ризик між різними позикодавцями або клієнтами. Розподіл ризику зменшує можливі збитки, які можуть виникнути внаслідок неплатоспроможності позичальників.

Отже, аналіз функцій кредитного портфеля дозволяє краще розуміти його роль і значення в банківській діяльності.

Формування кредитного портфеля - це процес вибору та розподілу різних видів кредитів або активів між різними клієнтами з метою досягнення фінансових цілей та зменшення ризику. При формуванні кредитного портфеля кредитори та фінансові установи керуються кількома принципами, основні з них наведені в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Основні принципи формування кредитного портфеля банківської установи

Принципи	Характеристика
Науковості	Принцип передбачає постійне вдосконалення системи кредитної діяльності відповідно до науково-технічних інновацій, а також оцінку впливу зовнішніх факторів.
Диверсифікація	Розподіл ризику шляхом розподілу кредитного портфеля між різними секторами економіки, географічними регіонами, групами клієнтів та типами кредитів.
Баланс між доходністю та ризиком	Забезпечення оптимального співвідношення між доходністю активів та ризиком несплати кредиту, враховуючи фінансові цілі та стратегію кредитора.
Аналіз кредитоспроможності	Проведення детального аналізу фінансового стану, кредитної історії та здатності до сплати кредиту клієнтів з метою визначення їх кредитоспроможності.
Моніторинг та управління ризиками	Постійний моніторинг активів в кредитному портфелі, контроль платоспроможності клієнтів та активне управління ризиками з метою зменшення можливих втрат.

Джерело: систематизовано автором на основі [8;13]

Науковці виділяють й інші принципи такі як: системності, законності, плановості, конкретності, зваженості, інші принципи.

Як уже зазначалось, кредитний портфель має три головні характеристики, а саме доходність, ризик і ліквідність. Відповідно до цього різні портфелі мають різні специфіки формування. Дохід, отриманий на одиницю активів, вкладений в кредити, за певний період часу характеризує характеристика доходності.

Ліквідність кредитного портфеля передбачає вчасне повернення заборгованостей клієнтами. Характеристика ризику означає, що існує ймовірність несприятливих подій для банківської установи [23].

Однією з головних цілей формування кредитного портфеля є досягнення високого темпу очікуваного доходу в довгостроковій перспективі. Це означає, що банк поставить перед собою завдання отримати максимальну прибутковість зі своїми кредитними активами на протязі тривалого періоду.

Другим важливим пунктом є мінімізація рівня ризиків кредитного портфеля. Банк зобов'язаний зменшити розвиток проблеми зі сплатою кредитів та втрати коштів за рахунок розносу ризиків на різних сегментах та диверсифікації ринку кредитного портфеля.

Третім завданням є забезпечення необхідної ліквідності кредитного портфеля. Банк повинен мати достатню кількість ліквідних активів, щоб забезпечити можливість швидкої конвертації активів у грошову вартість у разі потреби [12].

Крім того, банк прагне досягти високого рівня доходу в поточному періоді. Це означає, що кредитний портфель повинен принести достатній рівень прибутку в найближчому майбутньому, щоб задовольнити поточні фінансові потреби банку і забезпечити стабільну роботу.

Загалом, формування кредитного портфеля вимагає збалансованого підходу до досягнення високої прибутковості, мінімізації ризиків, забезпечення ліквідності та забезпечення поточного рівня доходу.

Процес формування кредитного портфеля банком можна розбити на трьох етапах (рисунок 1.1).

На першому етапі банк встановлює загальні принципи, положення та стратегію кредитування, враховуючи свої цілі, ризики, регуляторні вимоги та ринкові умови. Крім того, він створює внутрішній апарат, який буде відповідати за управління кредитними операціями, включаючи процес формування та управління кредитним портфелем.

Рисунок 1.1 – Етапи формування кредитного портфеля банківської установи

Джерело: систематизовано автором на основі [11]

На другому етапі банк проводить детальний аналіз показаних клієнтів та їхніх проектів для визначення, чи критеріям кредитної політики банку вони. Банк оцінює фінансову стабільність, кредитний рейтинг, забезпечення та інші фактори ризику для прийняття рішення про надання кредиту. В результаті цього вибираються об'єкти кредитування, які відповідають кредитним критеріям та включаються до кредитного портфелю.

На заключному етапі банк систематично аналізує свій кредитний портфель, оцінюючи різні параметри, такий як рівень ризику, прибутковість, ліквідність тощо. Банк виявляє відхилення від оптимального стану кредитного портфеля та проводить оперативні заходи для їх виправлення. Це може включати рефінансування, реструктуризацію кредитів, продаж непродуктивних активів або залучення нових клієнтів для диверсифікації портфеля [11].

Загалом, процес формування кредитного портфеля банком включає визначення політики, відбір кредитних об'єктів та постійний аналіз та управління станом портфеля для досягнення максимальної ефективності та мінімізації ризиків.

Аналізуючи роботи науковців [19; 25; 27] виділимо головні чинники, що можуть вплинути на обсяг та якість кредитного портфеля. Такі фактори систематизовано в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5 – Фактори впливу на формування кредитного портфеля банку

Ознака	Фактори
Зовнішні фактори	Фактори на макрорівні
	<ul style="list-style-type: none"> – Військово-політична ситуація – Правове забезпечення – Соціальне середовище – Стан фінансового ринку – Індекс інфляції – Інновації та техніко-технічні досягнення
	Фактори, притаманні банківській системі
	<ul style="list-style-type: none"> – Політика НБУ щодо кредитної діяльності банків – Загальний стан банківської системи – Конкуренція на міжбанківському ринку – Інші фактори
Внутрішні фактори	<ul style="list-style-type: none"> – Розмір (величина) регулятивного капіталу – Кваліфікація менеджерів – Кредитна політика банку – Рівень дохідності – Облікова політика банку – Інші фактори

Джерело: систематизовано автором на основі [19; 25; 27]

Усі вищезазначені фактори, можуть мати негативний вплив на діяльність банку, а саме вони можуть знизити якість та обсяги кредитного портфеля, можуть спричинити втрату доходів за кредитами, вони також можуть спричинити втрату репутації банку, що в свою чергу призведе до відтоку клієнтів.

2 Аналітико-методичні аспекти формування кредитного портфеля банків в Україні

2.1 Аналіз кредитного портфеля банків України та оцінка фінансово-господарської діяльності АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр.

У січні 2022 року українська банківська система налічувала 67 банків, проте війна внесла свої корективи, внаслідок чого скоротилась кількість філій та відділень банків на територіях, де ведуться активні бойові дії. Якщо ж порівнювати із 2015 роком, то кількість банків зменшилась більш ніж вдвічі. Це в свою чергу спричинило зменшення обсягу усієї системи на 20%. В банківській системі банки розділені на три основні групи: державні банки, банки з приватним капіталом, банки з іноземним капіталом.

На початок 2023 року, згідно звітності НБУ, об'єм активів банківської системи України зріс на 15% до 2394 млрд грн, порівняно з минулим роком.

Проаналізуємо обсяги чистих активів у розрізі основних агрегатів. Це дасть можливість зрозуміти рівень пристосування банківської системи до умов сьогодення (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Склад та структура активів банківської системи України за 2020-2022 роки

Показники, млрд грн	2020		2021		2022	
	сума, млрд грн	питома вага, %	сума, млрд грн	питома вага, %	сума, млрд грн	питома вага, %
Кредитний портфель	596	29,4	767	37,3	688	29,2
Цінні папери	615	30,4	651	31,7	825	35,0
Міжбанківські кредити	221	10,9	232	11,3	365	15,5
Інші активи	594	29,3	403	19,6	476	20,2
Разом	2026	100	2054	100	2 354	100

Джерело: систематизовано автором на основі [18]

Зазвичай кредитний портфель складає найбільшу кількість активів із банківських систем. Кредит є основним джерелом доходів банків, після чого вони забезпечують фінансову підтримку економічним суб'єктам і виконують провідну роль у фінансовій безпеці держави. Однак, у структурі активів банківської системи України, частка кредитного портфелю зменшується, поступаючись місцем портфелю цінних паперів. З таблиці 2.1 видно, що у 2020 році кредитний портфель становив 29,4% або ж 596 млрд грн, у 2021 він збільшився до 37,3% (767 млрд грн), а на 01.01.2023 знову зменшився до 29% (688 млрд грн) у структурі чистих активів. За останні три роки збільшилась частка цінних паперів в структурі активів, у 2022 році вони перевищували кредитний портфель більш як на 5%, левову частку займають державні ЦП (ОВДП, військові облігації та ін.), це пояснюється тим, що вони мають низький рівень ризику, через це й банки зацікавлені в накопиченні таких активів, особливо у воєнний період. Відзначимо, що рівень міжбанківських кредитів в загальній структурі найнижчий, проте спостерігається тенденція росту. В 2020 році вони склали 10,9% від чистих активів, у 2021 – 11,3%, а у 2022 році вже 15,5%. Банківські установи шукають інші шляхи розміщення своїх коштів, зазвичай із меншим ризиком, ніж безпосереднє кредитування своїх клієнтів, тому в стан війни, а саме нестабільна економічна та політична ситуація пояснює таку тенденцію.

Аналізуючи саме кредитний портфель банківської системи України, використовуючи рисунок 2.1, бачимо, що в абсолютному вимірі найменший портфель у банків із приватним капіталом, в 2020 році він становив 142 млрд грн, у 2021 році значно зріс на 44 млрд грн, проте у 2022 році знову скоротився до 152 млрд грн. Подібна ситуація і з портфелем банків з іноземним капіталом - у 2021 році стабільний ріст, у 2022 році – стрімкий спад. У 2022 році банки іноземних груп загально втратили 77 млрд грн. Позитивна тенденція була притаманна банкам з державною часткою, для яких протягом останніх трьох років спостерігався ріст кредитного портфеля: у 2021 році він зріс на 64 млрд грн, а у 2022 році – на 33 млрд грн.

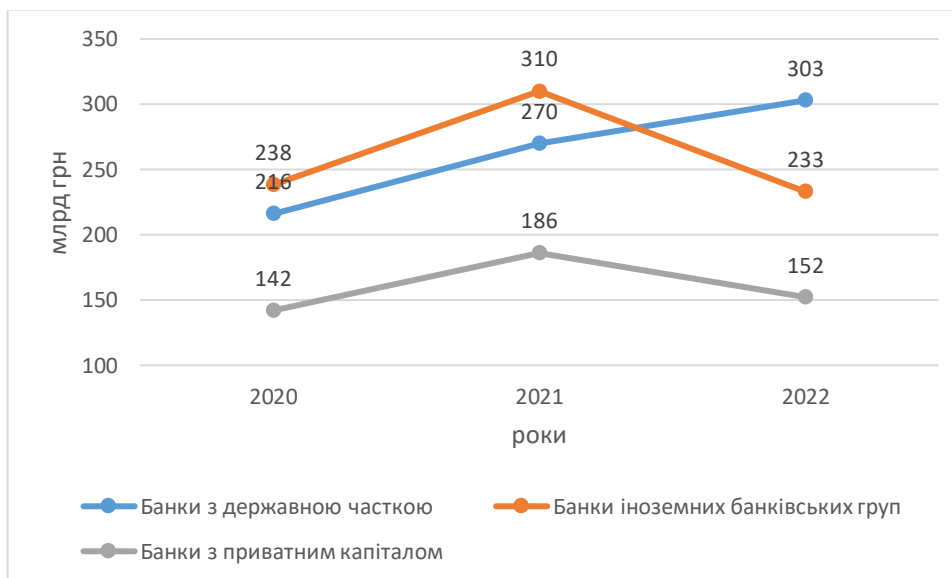

Рисунок 2.1 – Динаміка кредитного портфеля банківської системи України за 2020-2022 рр.

Завдяки аналізу кредитного портфеля спостерігається невтішна тенденція, а саме із зростанням обсягу наданих кредитів збільшується частка проблемних заборгованостей, це вказує на неефективну систему надання кредитів.

На рисунку 2.2 наведено динаміку проблемних кредитів за останні 5 років для банків України.

На основі статистики Національного банку України, аналізуючи рисунок 2.2, спостерігається чітка тенденція для всіх типів банків за останні 5 років. Найбільша частка непрацюючих заборгованостей у державних банків – від 55% у 2019 році до 27,4% у 2022 році, тобто їх рівень зменшився у два рази, це свідчить про успішну політику НБУ та самих банків. Для банків з приватним капіталом характерний значно менший рівень NPL, наприклад, найбільшим значенням було 23,7% у 2019 році, найменшим 10,5% у 2022. Для банків іноземних груп притаманний досить низький рівень проблемних кредитів – всього 6% у 2022 році, це свідчить про більш сучасні та дієві методи регулювання з боку іноземних банківських установ.

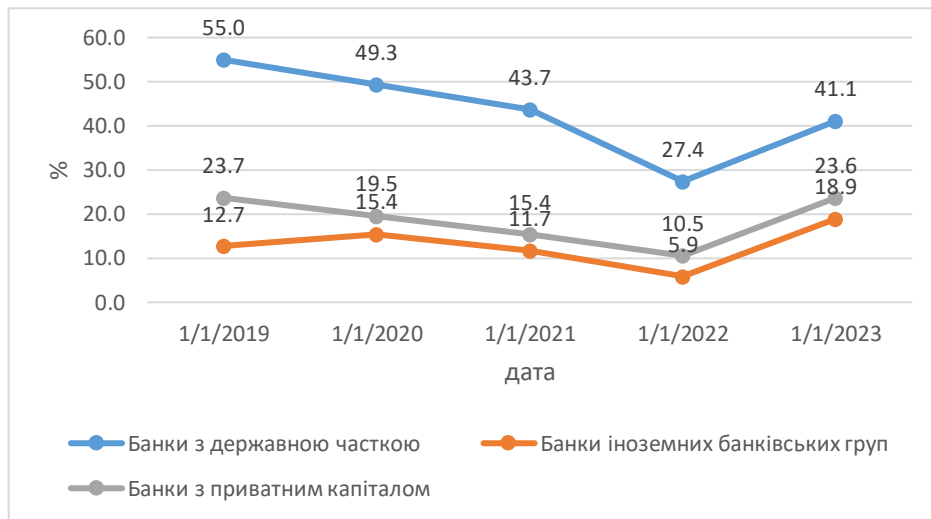

Рисунок 2.2 – Динаміка непрацюючої заборгованості в банківській системі України за 2018-2022 рр.

Джерело: систематизовано автором на основі [22]

Отже, за даними Національного банку України, станом на 1 квітня 2023 року частка непрацюючих кредитів у банківській системі становила 38,8%, в відносному відношенні обсяг зріс на 2 млрд грн до 434 млрд грн.

Проте всі групи банків об'єднує різкий ріст рівня проблемних позик у зв'язку із початком війни. Наслідками війни стали значні руйнування активів як банку, так і позичальників, які у для багатьох клієнтів слугували заставним майном. Отже, через погіршення платоспроможності позичальників зменшилась якість кредитного портфеля банківської системи [17].

З початку повномасштабного вторгнення банки ввели деякі обмеження кредитування, проте все ж продовжували підтримувати державно важливі сектори господарства, такі як агропромисловий комплекс, харчова промисловість, підприємства, що виробляють товари першої необхідності та товари медичного призначення. В свою чергу НБУ здійснив низку заходів, що дало змогу дещо легше провадити свою кредитну діяльність в умовах воєнного стану. До таких кроків віднесемо:

- рефінансування банків з метою підтримки ліквідності;
- внесення змін до законодавства, згідно якого банки зможуть

надавати кредити навіть, якщо вони зазнаватимуть збитків;

- наданий дозвіл на реалізацію «кредитних канікул»;
- призупинена вимога переоцінки заставного майна позичальників на період воєнного стану;
- послаблений контроль та вимоги щодо управління простроченими та непрацюючими активами.

З початку війни Національний банк запроваджував ряд різноманітних державних програм, тим самим змінюючи цілі кредитної діяльності. До прикладу, з метою підтримки бізнесу у воєнний час було укладено більш як 9000 кредитних договорів на загальну суму біля 35 млрд грн. Враховуючи те, що Україна аграрна держава і саме розвиток цього сектору економіки забезпечує рівень продовольства, а також виступає важливим джерелом доходів – банки почали реалізацію програми «Підтримка посівної кампанії», за якою було надано більш як 5800 кредитів на суму 25,7 млрд грн [6].

Важливою програмою в забезпеченні стабільності аграрного сектору економіки була програма портфельних гарантій. Загалом протягом 2022 року майже 30 тисяч виробників сільсько-господарської продукції отримали кредитів на суму 55,1 млрд грн, з яких 80% за програмою портфельних гарантій. В результаті успішних усіх заходів НБУ, сільське господарство зазнало стрімкого зростання на 49% за 10 місяців 2022 року.

Наступним важливим питанням залишається ситуація з іпотечним кредитуванням. Оскільки через військову агресію РФ було пошкоджено чи зруйновано значну кількість житлових комплексів, НБУ запровадило програму іпотечного кредитування «Є Оселя» з жовтня 2022 року, яка передбачає знижену відсоткову ставку для певних категорій осіб. До війни в країні працювала програма «Доступна іпотека 7%», що була досить успішною, про це свідчила кількість заявок на участь у програмі - 2364. Для порівняння в таблиці 2.2 наведено основні умови обох програм.

Всього за 2022 рік банки надали 2009 іпотечних кредитів на суму 1,96 млрд грн. Якщо порівняти із 2021 роком, то такий вид кредитування сильно зменшився

– більш як у 5 разів за кількістю договорів та більш як у 4 рази обсягами кредитування.

Таблиця 2.2 – Характеристика державних іпотечних програм

Критерій	Програма «Доступна іпотека 7%» (з 2021 р.)	Програма «ЄОселя» (з жовтня 2022 р.)
Відсоткова ставка	7%	3% для військовослужбовців, науковців, педагогічних та медичних працівників 7% у випадку припинення/призупинення виплат державної підтримки або не надання підтверджуючих документів належності позичальника до категорії громадян
Схема фінансування	Здешевлення вартості обслуговування кредиту шляхом компенсації частини відсоткових платежів.	– Банк обслуговує кредит. – Суму кредиту для Банку надає Укрфінжитло під 3% річних – Банк надає позичальнику під 7%. – Позичальник братиме іпотеку в банку, а держава компенсуватиме установам знижену відсоткову ставку.
Перший внесок	15%	20%

Джерело: систематизовано автором на основі [29; 30]

Варто відзначити, що більшість кредитів було надано у січні-лютому 2022 року – до початку вторгнення. З вересня іпотечне кредитування почало відновлюватись завдяки програмам «ЄОселя» та «Доступна іпотека». Загалом за третій квартал було надано 252 іпотеки на суму 280 млн грн, а за грудень 405 кредитів на суму близько 500 млн грн.

За аналізований період банківська система не мала стабільності, головною причиною цього стало повномасштабне вторгнення. До прикладу, у 2020 році кредитний портфель становив 29,4% або ж 596 млрд грн, у 2021 він збільшився до 37,3% (767 млрд грн), а на 01.01.2023 знову зменшився до 29% (688 млрд грн) у структурі чистих активів. Спад темпів кредитування був притаманний для всієї банківської системи України у банків із приватним капіталом, в 2020 році він становив 142 млрд грн, у 2021 році значно зріс на 44 млрд грн, проте у 2022 році знову скоротився до 152 млрд грн. Для банків з іноземним капіталом ситуація була подібна, у 2022 році банки іноземних груп загалом втратили 77 млрд грн.

Лише державні банки, попри великі втрати, змогли прийняти усі виклики і наростити обсяг кредитного портфеля: у 2021 році він зріс на 64 млрд грн, а у 2022 році – на 33 млрд грн.

Зі збільшенням наданих кредитів має місце проблема непрацюючих заборгованостей і у 2022 році ця проблема стала актуальною як ніколи, так, станом на 1 квітня 2023 року частка непрацюючих кредитів у банківській системі становила 38,8%, в відносному відношенні обсяг зріс на 2 млрд грн до 434 млрд грн порівняно із 2021 роком.

Війна принесла багато викликів та випробувань, в тому числі на фінансовому та економічному фронті. Уряд разом з НБУ проводили ряд заходів для стабілізації економіки та банківського сектору, для прикладу, розробляли різноманітні кредитні програми. З метою підтримки бізнесу у воєнний час було укладено більш як 9000 кредитних договорів на загальну суму біля 35 млрд грн. А у рамках програми «Підтримка посівної кампанії», за якою було надано більш як 5800 кредитів на суму 25,7 млрд грн. Отже, можемо сказати, що банківська система встояла, та активно співпрацює з банками та населенням, підіймаючи економіку.

Публічне акціонерне товариство «Укргазбанк» було зареєстроване Національним банком України 21 липня 1993 року. На теперішній час банк на 94,94% належить державі, а в 2015 поглинув банк «Київ», що був неспроможний розраховуватись за своїми зобов'язаннями, тим самим примножив свої активи та пасиви. Це дозволило в 2016 році банку ввійти в топ-5 найбільших банків України з капіталом більш як 51 млн грн, а другому півріччі прибуток банку сягнув більш як 91 млн грн.

Кожен банк банківської системи України є суб'єктом господарювання та функціонує на комерційних засадах, тобто з метою отримання прибутку. Фінансовим результатом звітного періоду виступає прибуток або збиток. Ефективність діяльності банку, розпорядження його власними, залученими та запозиченими коштами і визначають прибутковість установи. Важливу роль в отриманні прибутку банку відіграють активи, напрями їх використання та

розподілу.

Проаналізуємо склад та динаміку АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 роки.

Таблиця 2.3 – Динаміка активів АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+,-), тис грн		Темп приросту (+,-), %	
	2020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Грошові кошти та їх еквіваленти	7684869	4163270	7833472	-3521598	+3670202	-45,8	+88,2
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	49230	-	14973	-	-	-	-
Кошти в інших банках	24843830	26103265	22967048	+1259435	-3136216	+5,1	-12
Кредити та заборгованість клієнтів	47517583	55889683	65312989	+8372100	+9423306	+17,6	+16,9
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	56034056	29458919	23069242	-26575138	-6389677	-47,4	-21,7
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	3500478	5004384	7013233	+1503905	+2008849	+43	+40
Інвестиційна нерухомість	149255	153955	156366	+4700	+2410	+3,2	+1,6
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	39429	673,899	2690423	-38755	+2689749	-	-
Відстрочений податковий актив	-	32254	30237	+32254	-2016	-	-6,3
Основні засоби та нематеріальні активи	1505738	1442805	1400066	-62933	-42739	-4,18	-3
Інші фінансові активи	379742	363780	747595	-15962	+383815	-4,2	+105,5
Інші активи	1120113	659201	813225	-460912	154024	-41,2	+23,4
Усього активів	142780022	123272188	132048868	-19507834	8776680	-13,7	+7,1
Активи, з урахуванням резервів	151660868	130263426	145659454	-21397442	+15396028	-14,1	+11,8

Розглядаючи склад та динаміку активів АБ «Укргазбанк» у 2020-2022 роках видно, що активи у 2021 році зменшувались порівняно з 2020 роком на 21397442 тис грн або на 14,1% , а у 2022 році зросли відносно 2021 року на 15396028 тис грн, а у відсотковому еквіваленті на 11,8%. Зменшення активів у 2021 році спостерігається за рахунок зменшення таких статей як «Грошові кошти та їх еквіваленти» на 3521598 тис грн або на 45,8% та «Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід», що зменшились на 47%. Натомість у 2022 році активи зросли в основному за рахунок грошових коштів – на 3670202 тис грн.

Також варто зазначити, що темпи приросту були неоднозначні, наприклад, грошові кошти в 2021 році зменшились майже на 46%, порівняно із 2020 роком, проте в 2022 році збільшились на 88% і встановились на рівні 2020 року. Позитивною тенденцією можна вважати те, що кредити та заборгованість клієнтів постійно збільшувались на 17,6 % у 2021 році та 16,9% у 2022 році.

Кредит та заборгованість клієнта є однією із основних статей активів банку, яка зазвичай займає значну частину від 70-90% всієї суми активів. На рисунку 2.3 наведено динаміку загальних активів та обсягу заборгованостей клієнтів АБ «Укргазбанк» у 2020-2022 роках.

З рисунка 2.3 видно, що в кредити та заборгованість клієнтів зростали протягом усього періоду, а сума активів змінювалася нерівномірно. В відсотковому значенні в структурі активів банку заборгованість клієнтів зростає з 31% до 44%. В 2021 році показник збільшився на 8372100 тис грн, а у 2022 на 9423306 тис грн.

З даних таблиці 2.4 можемо зробити висновок, що найбільшу частку в активах банку за аналізований період займають цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід – від 15,84% до 36,95%, кредити та заборгованість клієнтів – від 31,33% до 44,84% та грошові кошти та їх еквіваленти – в середньому 5%. Решта статей мають незначну питому вагу в загальній структурі активів банку.

Рисунок 2.3 – Динаміка активів і кредитів та заборгованості клієнтів
АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 роки

В таблиці 2.4 наведено динаміку структури активів АБ «Укргазбанк» у 2020-2022 роках.

Таблиця 2.4 – Склад та структура активів АБ «Укргазбанк» у 2020-2022 роках

Показники	Питома вага, %			Зміна питомої ваги, (+,-) п.п.	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6
Грошові кошти та їх еквіваленти	5,1	3,2	5,4	-1,9	+2,2
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	-	-	-	-	-
Кошти в інших банках	16,4	20,0	15,8	3,7	-4,3
Кредити та заборгованість клієнтів	31,3	42,9	44,8	+11,6	+1,9
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	36,9	22,6	15,8	-14,3	-6,8
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	2,3	3,8	4,8	+1,5	+1,0
Інвестиційна нерухомість	0,1	0,1	0,1	-	-
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	-	-	1,8	-	+1,8
Відстрочений податковий актив	-	-	-	-	-

Кінець таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6
Основні засоби та нематеріальні активи	1,0	1,1	1,0	0,1	-0,1
Інші фінансові активи	0,3	0,3	0,5	-	+0,2
Інші активи	0,7	0,5	0,6	-0,2	+0,1
Інші додаткові активи	5,9	5,4	9,3	-0,5	+4,0
Загальні активи, усього	100	100	100	-	-

Наступною складовою аналізу фінансового стану банку є аналіз його пасивів (таблиця 2.5). Вони формують активи банку, проте, водночас, зобов'язують сплатити фіксовану суму коштів у визначений час в майбутньому.

Таблиця 2.5 – Склад та динаміка пасивної частини балансу АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр.

Показники	Роки			Абсолютне відхилення, (+,-) тис грн		Темп приросту, (+,-) %	
	2 020	2021	2022	2021/2020	2022/2021	2021/ 2020	2022/ 2021
1	2	3	4	5	6	7	8
Зобов'язання							
Кошти отримані від НБУ	-	4699967	998957	+4699967	-3701010	-	-78,7
Кошти банків	2505157	4799959	5568569	+2294802	+768610	+91,6	+16,0
Кошти клієнтів	126570817	96716590	112755404	-29854227	+16038813	-23,6	+16,6
у тому числі кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових	96045668	68572867	79628000	-27472801	+11055134	-28,6	16,1
у тому числі кошти фізичних осіб	29766965	27539306	32128063	-2227659	+4588756	-7,5	16,7
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	226875	71208	334	-155667	-70874	-68,6	-99,5
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	37	445447	-	+445410	-	-	-
Відстрочені податкові зобов'язання	60806	-	-	-	-	-	-

Кінець таблиці 2.5

1	2	3	4	5	6	7	8
Резерви за зобов'язаннями	406111	635462	564586	+229351	-70876	+56,5	-11,2
Інші фінансові зобов'язання	704736	1180991	671976	+476255	-509015	+67,6	-43,1
Інші зобов'язання	592131	1180991	636012	+588860	-544979	+99,4	-46,1
Усього зобов'язань	134231192	111641288	124581696	-22589905	+12940408	-16,8	+11,6
Власний капітал							
Статутний капітал	13318561	13318561	13318561	-	-	-	-
Емісійні різниці	135942	135942	135942	-	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	549572	590676	967777	+41104	+377101	+7,5	+63,8
Резерви переоцінки	212286	-477453	-1893427	-689739	-1415974	-324,9	+296,6
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-5040494	-1309788	-4434644	+3730706	-3124855	-74,0	+238,6
Усього власного капіталу	8548830	11630901	7467172	+3082071	-4163729	+36,1	-35,8
Баланс	142780022	123272188	132048868	-19507834	+8776680	-13,7	+7,1

Пасивні операції банку - це ті операції, які пов'язані зі збором коштів від клієнтів і залученням ресурсів на ринок. Роль пасивів у банку дуже важлива, після чого вони є джерелом залучення коштів, які банк може використовувати для надання кредитів та здійснення інших інвестиційних операцій.

Кожен банк провадить свою господарську діяльність на комерційних засадах, тому кредитно-депозитна діяльність є основною для більшості банківських структур. Депозит для банку це головний вид залучених коштів, за рахунок яких формуються фінансові ресурси. Тому саме кошти клієнтів банку є найбільшою частиною в розділі зобов'язань банку.

Кошти клієнтів в зобов'язаннях банку - це сума грошових коштів, які були внесені клієнтами до банку на зберігання або на інші банківські рахунки, але які банк уже використав у своїй діяльності та не повернув їх клієнтам. Це не означає, що кошти клієнтів були втрачені, але це означає, що банк повинен повернути ці кошти своїм клієнтам, коли вони вимагають їх назад. Це зобов'язання банку перед своїми клієнтами.

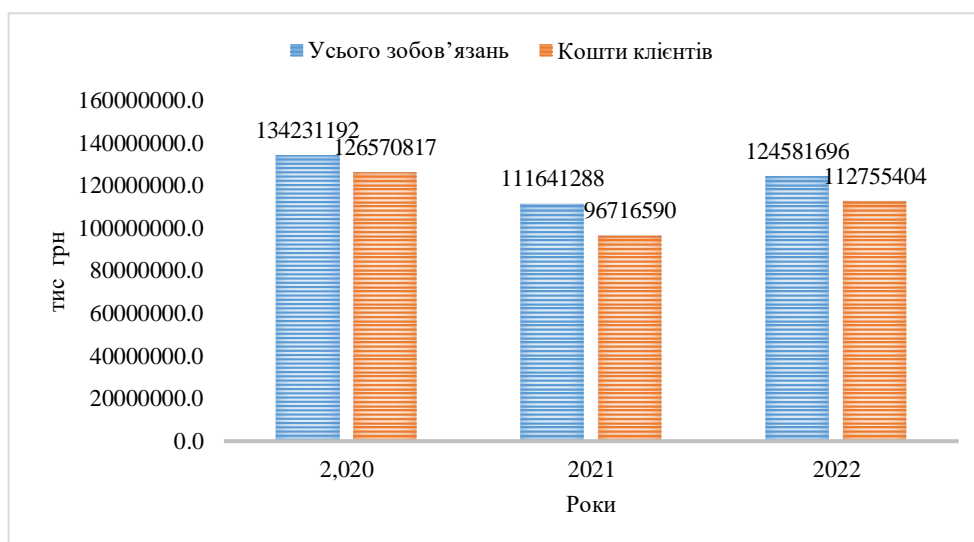

Рисунок 2.4 – Динаміка депозитів клієнтів та загальної суми зобов'язань
АБ «УкрГазбанк» за 2020-2022 роки

Для АБ «УкрГазбанк» за останні три роки притаманний обсяг депозитів на рівні в середньому 90%, з них 60-70% це вклади суб'єктів господарювання.

Для загальносвітової практики характерним є рівень 60-80% коштів клієнтів у структурі пасиву банку. На рисунку 2.4 наведено частку депозитів у структурі зобов'язань та її динаміку.

Отже, з рисунка 2.4 видно, що у 2020 році частка даного показника сягала більш як 94%, проте у наступних роках його частка стала істотно меншою у 2021 році - 86,6% та у 2022 році – 90,5%. Це пов'язано з тим, що банк у 2021 та 2022 роках отримував кошти від Національного банку України, що вплинуло на структуру зобов'язань.

Аналізуючи основні фінансові результати можемо сказати, що у 2021 році зріс чистий процентний дохід на 2049912 тис грн, тобто більш як вдвічі порівняно з 2020 роком, у 2022 році він, хоч і несуттєво, але знизився на 265272 тис грн (на 5%). Схожа ситуація із статтею «Чистий комісійний дохід» - у 2021 році спостерігається зростання суми даної статті на 28%, у 2022 році спад на 10%. Подібна ситуація спостерігається по більшості статей пасивів, оскільки 2021 рік був роком стабільного розвитку банківської системи, а у 2022 році економічна ситуація України похитнулася у зв'язку із повномасштабним вторгненням, і банк

зазнав великих втрат та збитків.

Таблиця 2.6 - Склад та структура пасивної частини АБ «Укргазбанк» у 2020-2022 роках

Показники	Питома вага, %			Зміна питомої ваги, (+,-) %	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2021/2020	2022/2021
1	2	3	4	5	6
Зобов'язання					
Кошти отримані від НБУ	-	3,8	0,8	-	-3,1
Кошти банків	1,8	3,9	4,2	+2,1	+0,3
Кошти клієнтів	88,6	78,5	85,4	-10,2	+6,9
у тому числі кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових	67,3	55,6	60,3	-11,6	+4,7
у тому числі кошти фізичних осіб	20,8	22,3	24,3	+1,5	+2,0
Фінансові зобов'язання, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	0,2	0,1	-	-0,1	-
Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	-	0,4	-	-	-
Відстрочені податкові зобов'язання	-	-	-	-	-
Резерви за зобов'язаннями	0,3	0,5	0,4	+0,2	-0,1
Інші фінансові зобов'язання	0,5	1,0	0,5	+0,5	-0,4
Інші зобов'язання	0,4	1,0	0,5	+0,5	-0,5
Інші додаткові зобов'язання	2,2	1,6	2,5	-0,6	+0,9
Усього зобов'язань	94,0	90,6	94,3	-3,4	+3,8
Власний капітал					
Статутний капітал	9,3	10,8	10,1	+1,5	-0,7
Емісійні різниці	0,1	0,1	0,1	-	-
Резервні та інші фонди банку	0,4	0,5	0,7	+0,1	+0,3
Резерви переоцінки	0,1	-0,4	-1,4	-0,5	-1,0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	-3,5	-1,1	-3,4	+2,5	-2,3
Інший додатковий капітал	-0,4	-0,5	0,5	-0,1	-
Усього власного капіталу	6,0	9,4	5,7	+3,4	-3,8
Баланс	100	100	100	-	-

За аналізований період 2021 рік був найприбутковішим для АБ «Укргазбанк» порівняно з 2020 роком, тобто прибуток зріс на 3359967,36 тис грн, а це в більш майже як у 9 разів, а у 2022 році банк отримав збитки. Динаміку

прибутку (збитку) наведено на рисунку 2.5.

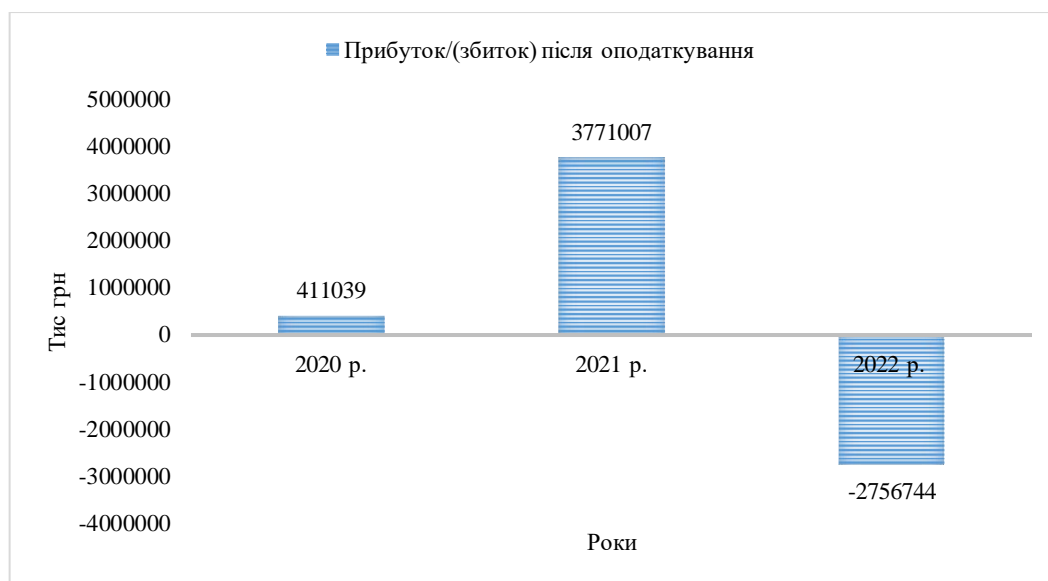

Рисунок 2.5 – Динаміка фінансового результату АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 роки

Отже, станом на 2023 рік, АБ «Укргазбанк» - один із найбільших банків України, п'ятий за розмірами активів, 15-й у рейтингу життєздатності. З початку повномасштабного вторгнення поніс значні збитки та водночас почав активно кредитувати проекти критичної інфраструктури, що призвело до збільшення кредитного портфеля.

На сьогодні українці мають високу довіру до банку, тому банк займає 5 місце за залученими коштами клієнтів, 8 за коштами фізичних осіб у національній валюті (7 за коштами фізичних осіб у доларах США) і 3 місце за коштами юридичних осіб.

2.2 Аналіз та напрями покращення ефективності формування кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» в умовах фінансової нестабільності

Кредитні послуги є найпоширенішими операціями банків, саме вони

формують основну частину доходу. Для банку, який активно провадить кредитну діяльність притаманне поняття «кредитний портфель». Кредитний портфель — це сукупність усіх кредитів, наданих банком для одержання доходів. Обсяг кредитного портфеля оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, у тому числі прострочених, пролонгованих, сумнівних.

На сьогоднішній день, особливо гостро стало питання непрацюючих та проблемних заборгованостей, тому що в умовах війни позичальники втратили майно, яке слугувало заставою. До того ж, банки, як і всі українці, не очікували війни на своїй території, тому такий ризик не враховувався при оформленні позики.

Отже, проаналізуємо кредитний портфель АБ «Укргазбанк» за останні три роки, його склад, структуру, динаміку та рівень непрацюючих кредитів.

Таблиця 2.7 – Динаміка кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 роки в розрізі суб'єктів господарювання

В тисячах гривень

Показник	Роки			Абсолютне відхилення, (+,-)	
	2020	2021	2022	2021 до 2020	2022 до 2021
Кредити та заборгованість клієнтів	47517583	55889683	65312989	+8372100	+9423306
Кредити та заборгованість юридичних осіб	44330831	50805675	61398724	+6474844	+10593049
Кредити та заборгованість фізичних осіб	3186752	5084008	3914265	+1897256	-1169744

В таблиці 2.7 наведено обсяги наданих кредитів АБ «Укргазбанк» за 2020 – 2022 роки, поділ за клієнтами та абсолютне відхилення до попереднього року. Загалом спостерігається позитивна тенденція в сфері кредитування, адже ці показники завжди зростали. Проте у 2022 році обсяг кредитів, наданих фізичним особам зменшився на 1169743,5 тис грн. Попри це об'єм кредитного портфеля збільшився на 9423306 тис грн за рахунок кредитів юридичних осіб.

Таблиця 2.8 – Структура кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр.

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.	
	Сума, тис грн	Питома вага,%	Сума, тис грн	Питома вага,%	Сума, тис грн	Питома вага,%
Кредити та заборгованість юридичних осіб	44330831	93,3	50805675	90,9	61398724	94
Кредити та заборгованість фізичних осіб	3186752	6,7	5084008	9,1	3914265	6,0
Кредити та заборгованість клієнтів	47517583	100	55889683	100	65312989	100

В таблиці 2.8 наведено структуру кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр. У кредитному портфелі АБ «Укргазбанк» перевищують кредити юридичних осіб, а саме їх частка склала 93,3%, у 2021 році – 90,9%, у 2022 році – 94%. Це означає, що кредитна політика направлена на співпрацю саме із юридичними особами. Частка кредитів та заборгованостей фізичних осіб в структурі кредитного портфеля відносно не висока: у 2020 році – 6,7%, у 2021 році – 9,1%, у 2022 році – 6%.

На рисунку 2.6 зображено динаміку зростання кредитування клієнтів, а саме фізичних та юридичних осіб.

Кредитування в різних валютах може бути корисним для клієнтів, які мають дохід або витрати в інших валютах, або для тих, хто бажає захистити себе від коливань курсів валют.

У банківській практиці, кредити в іноземній валюті можуть бути надані за фіксованим або змінним курсом валют. За фіксованим курсом валют, вартість позики залишається стабільною, незалежно від змін курсу валют. За змінним курсом валют, вартість позики залежить від коливань курсів валют на ринку.

Зважаючи на це, доречно проаналізувати кредитний портфель в розрізі національної та іноземних валют. В таблиці 2.9 наведено обсяги таких кредитів та їх абсолютне відхилення.

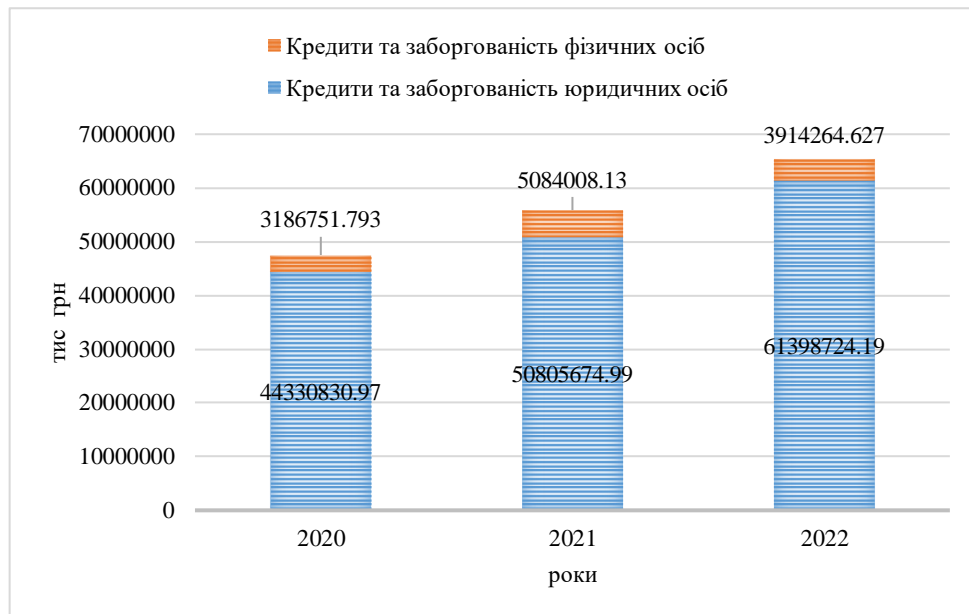

Рисунок 2.6 – Структура кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 роки в розрізі суб'єктів кредитування

З даних таблиці 2.8 можна зробити висновок, що в кредитному портфелі АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 роки переважають кредити саме у національній валюті, така ситуація спостерігається практично у всіх банках України, це пов'язано з тим, що, відповідно до законодавства, кредитування в іноземній валюті заборонене для тих клієнтів, які не мають офіційних доходів в іноземній валюті.

В таблиці 2.9 наведено структуру кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» в розрізі валют за 2020-2022 рр. У 2020 році кредитний портфель на 61,3% складався із кредитів в іноземній валюті та на 38,7% в національній валюті. У 2021 році також переважало кредитування в іноземній валюті (55,5%), а в національній валюті дорівнювало – 44,5%. Проте у 2022 році, через нестабільну ситуацію в країні, було обмежено кредитування у валюті, тому банк надав кредитів в національній валюті на суму 39108875 тис грн, що становить 60% кредитного портфелю та 26204114 тис грн, в іноземній валюті, тобто 40% кредитного портфеля.

Таблиця 2.9 – Динаміка кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» в розрізі валют за 2020-2022 рр.

В тисячах гривень

Показник	Роки			Абсолютне відхилення, (+,-)	
	2020	2021	2022	2021 до 2020	2022 до 2021
Кредити та заборгованість юридичних осіб	44330831	50805675	61398724	+6474844	+10593049
в національній валюті	17146441	22601359	35256434	+5454917	+12655075
в іноземній валюті	271843890	28204317	26142290	+1019927	-2062026
Кредити та заборгованість фізичних осіб	3186752	5084008	3914265	+1897256	-1169744
в національній валюті	3113818,	5030294	3852441	1916476	-1177852
в іноземній валюті	72934	53715	61823	-19219	+8109
Кредити та заборгованість клієнтів	47517583	55889683	65312989	+8372100	+9423306
в національній валюті	20260259	27631652	39108875	+7371393	11477223
в іноземній валюті	27257324	28258031	26204114	+1000707	-2053917

Кредитний портфель за типами клієнтів - це сукупність кредитних зобов'язань, які має банк від різних категорій клієнтів (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10 – Структура кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» в розрізі валют у 2020-2022 рр.

Показник	2020		2021		2022	
	сума, тис грн	питома вага,%	сума, тис грн	питома вага,%	сума, тис грн	питома вага,%
Кредити та заборгованість юридичних осіб	44330831	100	50805675	100	61398724	100
в національній валюті	17146441	38,7	22601358	44,5	35256434	57,4
в іноземній валюті	27184390	61,3	28204316	55,5	26142290	42,6
Кредити та заборгованість фізичних осіб	3186752	100	5084008	100	3914265	100
в національній валюті	3113818	97,7	5030294	98,9	3852441	98,4
в іноземній валюті	72934	2,3	53715	1,1	61823	1,6
Кредити та заборгованість клієнтів	47517583	100	55889683	100	65312989	100
в національній валюті	20260259	42,6	27631652	49,4	39108875	59,9
в іноземній валюті	27257324	57,4	28258031	50,6	26204114	40,1

Розподіл в межах кредитного портфеля за типами клієнтів представляється у вигляді статистичної звітності, яка відображає структуру кредитного портфеля банку залежно від категорій клієнтів, які взяли кредити. Це дозволяє банку краще зрозуміти ризики, пов'язані з кредитними операціями з різними клієнтами, та підтримувати баланс між ризиком та доходом від кредитного бізнесу. Типи клієнтів можуть відрізнятися за видом діяльності, рівнем доходу та кредитною історією, сектором економіки, терміном кредиту, видом позики тощо.

З таблиці 2.10 бачимо, що найбільше банк кредитує корпоративних клієнтів, за останні три роки частка таких кредитів в портфелі банку складала більш як 50%. До того ж, за більш стабільної ситуації в країні в період 2020 та 2021 рр., більша частка кредитів надавалась в іноземній валюті (вдвічі більше), проте в 2022 році обіг іноземної валюти обмежився.

Укргазбанк – один з найбільших банків з державною часткою, тому в кредитному портфелі велика частка кредитів наданих державним структурам, підприємствам та муніципалітетам (в середньому 25%).

Кредити надані фізичним особам та підприємствам різних розмірів займають найменшу частку в структурі від 7 до 15%.

Таблиця 2.11 – Класифікаційний поділ кредитного портфеля за типами клієнтів АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр.

В тисячах гривень

Тип клієнтів	2020		2021		2022	
	В іноземній валюті	В національній валюті	В іноземній валюті	В національній валюті	В іноземній валюті	В національній валюті
Державні підприємства та муніципалітети	8155451	5740812	6721318	7 959 194	7411800	10577284
Корпоративні клієнти	18427892	9389703	22065312	10133966	22670968	20541936
Малі, середні та мікро	3641103	4136333	1884277	494778	2168012	8613705
Фізичні особи	2131720	3439649	1213509	5297943	1366349	4343099
Всього	32356166	22706497	31884416	29888639	33617129	44076024

Надані кредити структурують також за галузями економіки. Це дозволяє банку краще зрозуміти ризики, пов'язані з кредитними операціями в різних галузях економіки та збалансувати ризик та дохід від кредитного бізнесу.

Галузі економіки можуть включати наступні сектори: промисловість, транспорт та логістика, роздрібна торгівля, сфера послуг, фінансовий сектор, сільське господарство та інші галузі.

Аналіз кредитного портфеля за галузями економіки дозволяє банку здійснювати ефективну стратегію кредитування, визначати потенційні ризики та розробляти дієві заходи для зменшення кредитних ризиків. Крім того, це допомагає банку диверсифікувати свій кредитний портфель та збільшувати його ефективність. В таблиці 2.12 наведено обсяги кредитів відповідно до секторів економіки.

Таблиця 2.12 – Динаміка кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 роки в розрізі секторів економіки

В тисячах гривень

Галузь економіки	2020		2021		2022	
	Сума, тис грн	Питома вага,%	Сума, тис грн	Питома вага,%	Сума, тис грн	Питома вага,%
1	2	3	4	5	6	7
Електроенергетика	13534402	24,6	9877636	16,0	10966784	14,1
Видобування, торгівля газом та паливом	8317758	15,1	9615107	15,6	13415120	17,3
Фізичні особи	5571369	10,1	6511452	10,5	5709448	7,3
Сільське господарство та харчова промисловість	5230361	9,5	5419268	8,8	11555348	14,9
Нерухомість	4120271	7,5	5321848	8,6	6030442	7,8
Торгівля	3492383	6,3	5289190	8,6	10334202	13,3
Транспорт	3461568	6,3	3904958	6,3	4440555	5,7
Виробництво	2493074	4,5	3762229	6,1	4063849	5,2
Муніципалітет	2982728	5,4	3340519	5,4	1795762	2,3
Будівництво	723154	1,3	1791889	2,9	2051572	2,6
Металургія	2751219	5,0	1683878	2,7	1821325	2,3

Кінець таблиці 2.12

1	2	3	4	5	6	7
Сфера обслуговування	1328744	2,4	1673654	2,7	1941336	2,5
Фінансові послуги	13840	0,0	276410	0,4	208207	0,3
Телекомунікації	28688	0,1	32163	0,1	29958	0,04
Інше	1013104	1,8	3272854	5,3	3329245	4,3
Всього	55062663	100	61773055	100	77693153	100

З таблиці 2.12 видно, що найбільшу частку кредитів було направлено на електроенергетику: в 2020 році – 25%, 2021 – 16%, а у 2022 – 14%. Значну частку також займає видобування, торгівля газом та паливом – в середньому 15% кредитного портфеля. В 2022 році, порівняно з попередніми роками, збільшились обсяги кредитів на сільське господарство та харчову промисловість з 5419268 грн до 11555348 грн (більш як в 2 рази) та торгівлю з 5289190 грн до 10334202 грн.

Зі збільшенням обсягів надання позик, зростає і частка непрацюючих та проблемних заборгованостей, що особливо актуально в період війни.

За визначенням Міжнародного валютного фонду, проблемний кредит (NPL) – це зобов'язання, повне погашення якого сумнівне внаслідок неадекватного фінансового стану позичальника чи забезпечення за цим зобов'язанням, а також спостерігається прострочення сплати основного боргу й/або відсотків за ним більше 90 днів.

На сьогодні, до 75% таких заборгованостей припадає на банки з державним капіталом (40% з них на Приват Банк). Укргазбанк входить у топ-5 за обсягами та часткою у кредитному портфелі проблемних та непрацюючих кредитів.

Для будь-якого державного банку притаманний досить високий рівень непрацюючих та проблемних заборгованостей, Укргазбанк не є виключенням, проте в порівнянні з Приватбанком їх рівень досить помірний. В 2020 році рівень NPL був на рівні 14% від кредитного портфеля, а в 2021 році взагалі зменшився на 3,7%.

З 2018 року для банківської системи сталою тенденцією було скорочення частки проблемних кредитів у банках України, проте військова агресія росії

перевернуло цю тенденцію.

Таблиця 2.13 – Динаміка та структура непрацюючих кредитів АБ «Укргазбанк» за 2020-2022 рр.

В тисячах гривень

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Абсолютне відхилення, (+,-)	
				2021 до 2020	2022 до 2021
Обсяги кредитного портфелю банків, млн грн	56536	63112	79320	+6576	+16207
Обсяги непрацюючих кредитів (NPL) банків, млн грн	7902	6486	22353	-1416	+15866
Частка непрацюючих кредитів (NPL) банків, %	14,0	10,3	28,2	-3,7	+17,9

Нав'язування російського світу принесло для України масштабне руйнування, в тому числі майна громадян, яке слугувало заставою, втрату доходів та активів, що призвело до зниження платоспроможності клієнтів банків.

На жаль, на ближні роки банківська система України приречена нести втрати, а частка непрацюючих кредитів лише зростатиме, доки війна не завершиться. Укргазбанк також поніс великі втрати у 2022 році, а частка NPL зросла на 17,9% та встановилась на рівні 28,2%. На рисунку 2.7 наведено динаміку частки NPL АБ «Укргазбанк» за період 2006-2023 рр.

Отже, з даних рисунка 2.7 видно, що показник сягнув свого піку у 2010 році, проте відразу пішов на спад, проте мав досить високі значення. Станом на 01.01.2022 частка непрацюючих кредитів сягнула нормальних значень – біля 10%, проте «завдяки» дій східного сусіда, знову зросла.

Основні методи реструктуризації недіючих кредитів які застосовуються у банку є – пролонгація (продовження) кредиту, кредитні канікули, зміна плану погашення кредиту, рефінансування кредиту, конвертація кредиту, переведення боргу.

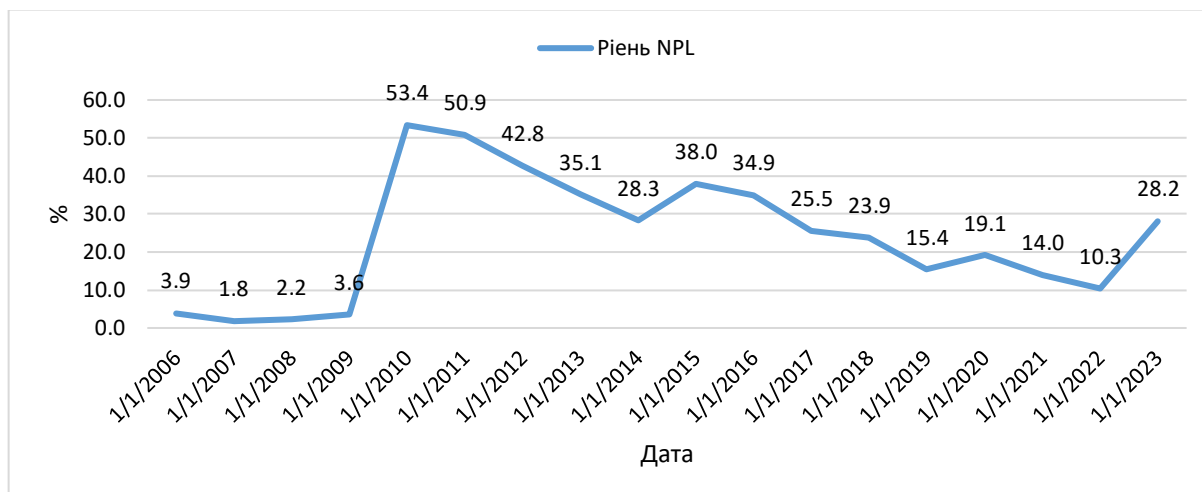

Рисунок 2.7 – Динаміки частки непрацюючих кредитів
АБ «Укргазбанк» за 2006-2023 роки

Проаналізувавши основні показники кредитної діяльності можемо сказати, що військова агресія досить сильно вплинула на його стан. Про це свідчить те, що у 2022 році різко зменшився обсяг кредитування фізичних осіб – на 1169744 тис грн. Важливо, що у 2022 році АБ «Укргазбанк» обмежив відтік валюти, тому кредитування надавалось здебільшого в національній валюті. До того ж війна змінила напрями кредитування – майже вдвічі зросло кредитування аграрного сектору, збільшилось кредитування на торгівлю та видобування газу та палива.

Щодо непрацюючих заборгованостей, то їх частка в структурі портфеля після 24 лютого почала зростати, хоча останні роки спостерігалась тенденція спаду. Сьогодні рівень NPL для АБ «Укргазбанк» становить 28,3%.

Повномасштабне вторгнення рф на територію України поставило нові виклики для АБ «Укргазбанк», попри втрати банк досі демонструє стабільну роботу, кредитує бізнес та фінансує відновлення інфраструктури. За цей період вже більш як 200 тисяч українців стали клієнтами банку, завдяки їх довірі було надано більш як 1300 кредитів.

Форс-мажори різного роду дозволяють визначити слабкі місця, наприклад, такі як недосконалість правового регулювання, проблеми банківського управління, недоліки кредитної політики банку. Тому виникає необхідність в

розробці шляхів удосконалення всіх складових діяльності банку. Отже, запропонуємо напрями покращення обсягів та якості кредитного портфеля банку.

З початку війни банки зіштовхнулись з цілим рядом проблем та викликів. В таблиці 2.14 наведено основні тенденції банківської системи в період війни.

Таблиця 2.14 – Стан банківської системи за рік війни

Тенденція	Характеристика
Невеликий керований банкопад	Український ринок покинули 6 банків: 3 з них належали російським акціонерам, 3 – вітчизняні.
Скорочення мережі відділень	Відділення та філії банків зазнали руйнувань, мережа банків знизилась на 20% (більш як на 1000 підрозділів).
Спад кредитування	З огляду досить високої облікової ставки та із врахування шалених збитків, бізнес та населення поки ще не готові сплачувати такі високі ставки (що спричинило зростання непрацюючих заборгованостей) і брати на себе будь-які зобов'язання.
Ріст активів	Причиною стрімкого збільшення активів майже на 18% була вимушена емісія гривні для забезпечення соціальних та воєнних потреб. Варто відзначити, що це не спричинило гіперінфляції, тому це є позитивним моментом.

Джерело: систематизовано автором на основі [21]

Загалом банківська система, і АБ «Укразабнк» в тому числі, стримали фінансовий фронт. Банк стійко відповів на виклики, які перед ним постали, та забезпечив своє стабільне та безперебійне функціонування.

Важливо проводити постійний аналіз та моніторинг кредитного портфеля, що дасть змогу виявляти проблеми на початкових етапах. Існують певні фактори небезпеки, що сигналізують про можливе зниження якості портфеля. Сюди можемо віднести наступні:

- прострочення позичальником платежів за кредитом;
- зниження платоспроможності позичальника (несвоєчасне подання фінансової звітності, зниження доходів, руйнування заставного майна в період війни);

- проблеми з податковими органами;
- зменшення репутації позичальника.

Згідно з досвідом, вітчизняні стикаються з найбільшими труднощами у сфері кредитування, оскільки часто застосовують занадто агресивну кредитну політику. Ця проблема стає ще серйознішою через політичну та соціально-економічну нестабільність в країні. Сьогодні багатьом банківським клієнтам-позичальникам важко підтримати свою поточну діяльність, після чого вони не мають фінансових можливостей вчасно погашати наявні борги або отримувати нові позики. З метою покращення кредитної діяльності, а внаслідок цього підвищення якості кредитного портфеля запропонуємо наступні заходи:

- періодичний аналіз кредитних відносин з кожним окремим позичальником, оцінка змін у їх кредитоспроможності та розробка заходів для запобігання недостатності якості кредитного портфеля банку;
- покращення ефективності банківського кредитного портфеля шляхом групування позичальників за категоріями, враховуючи терміни надання позик, їх дохідність та інші відповідні чинники;
- покращення ресурсної політики банку та наявність способів зміцнення та розширення кредитного потенціалу;
- вдосконалення та впровадження сучасних систем моніторингу та контролю кредитних ризиків;
- встановлення конкретних вимог щодо співвідношення між вартістю заставного майна та обсягом позики, а також розрахунок максимально допустимої суми періодичних платежів за кредитом відносно щомісячного доходу позичальника;
- встановлення обґрунтованих відсоткових ставок.

Після аналізу стану кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» можна зробити висновок, що війна завдала серйозного удару, тому варто розробити методи його покращення (таблиця 2.15).

Таблиця 2.15 – Шляхи покращення кредитної діяльності АБ «Укргазбанк»

Рекомендація	Характеристика
Активізація кредитування юридичних осіб	Надання кредитів, які мають загальнодержавну важливість, зокрема кредитування аграрного сектору економіки, енергетичного сектору, логістики. Підтримка малого та середнього бізнесу із використанням державної програми «Доступні кредити 5-7-9%».
Пожвавлення реструктуризації непрацюючих кредитів	Кожна реструктуризаційна програма розробляється індивідуально для кожного позичальника і може включати зниження відсоткової ставки та зменшення суми погашення основного боргу на період не менше трьох календарних місяців. Крім того важливо використовувати й інші методи, такі як пролонгація термінів кредитування, зниження відсоткових ставок, перегляд та переоформлення заставного майна.
Захист позичальників, які зазнали фінансових втрат у зв'язку із війною	У зв'язку з підвищенням облікової ставки Національним банком України до 25%, очікується суттєве збільшення відсоткових ставок по кредитах. З цієї причини необхідно розробити механізм, щоб банк міг індивідуально для кожного позичальника, який потрапив у скрутну фінансову ситуацію через військові дії на території України, розробляв кредитну програму, яка б не передбачала підвищення процентної ставки по кредитах, що були отримані до 24 лютого 2022 року, навіть якщо в кредитному договорі була визначена плаваюча процентна ставка. Це надасть позичальникам можливість швидше погасити свої кредити і зменшить кількість непрацюючих кредитів.
Надання позичальникам кредитних канікул	На надання кредитних канікул може розраховувати будь-який клієнт, який справно сплачував кредит, але зіштовхнувся з тимчасовими фінансовими труднощами. Залежно від фінансового стану позичальника банк може пропонувати наступні види кредитних канікул: <ul style="list-style-type: none"> – із відстроченням погашення тіла кредиту, водночас відсотки потрібно сплачувати; – із відстроченням зі сплати відсотків, водночас тіло кредиту потрібно погашати; – із відстроченням зі сплати частини тіла кредиту або частини відсотків; – із відстроченням зі сплати всього щомісячного платежу повністю.

Кінець таблиці 2.15

Активна підтримка державних програм	З початку повномасштабного вторгнення держава запровадила різного роду державні кредитні програми. З вересня іпотечне кредитування почало відновлюватись завдяки програмам «Оселя» та «Доступна іпотека». Державна кредитна програма «Доступні кредити 5-7-9%» запроваджена з метою спрощення доступу мікро та малого бізнесу до банківського кредитування. В її рамках банки почали реалізацію програми «Підтримка посівної кампанії». Це посприяє найшвидшому відновленню економіки країни
Розробка реєстру заставного майна, що було пошкоджене або знищене внаслідок війни	Для цього необхідно розробити нормативно-правове забезпечення, теоретико-методологічні системи оцінки стану майна. Це необхідно для того, щоб в подальшому ефективно проводити реструктуризацію типових кредитів.

Ефективна система кредитування разом із кредитною політикою забезпечують фінансову стійкість банку. На сьогодні в умовах складної політичної та економічної ситуації в країні, банкам важливо постійно удосконалювати свою діяльність. Запропоновані заходи дозволять АБ «Укргазбанк» більш ефективно провадити свою кредитну діяльність та виконувати своє головне завдання в умовах війни, а саме кредитну підтримку економіки.

Висновки

Головною функцією банків є надання кредитів своїм клієнтам, що є основним економічним завданням. Успішне виконання кредитних функцій банків у значній мірі залежить від економічного стану регіонів, які вони обслуговують. Банківські кредити сприяють створенню нових підприємств, що в свою чергу сприяє збільшенню кількості робочих місць і забезпечують економічну стабільність. Кредитна діяльність банків забезпечує фінансові ресурси для всіх галузей і сфер народного господарства, які стикаються з нестачею вільних грошових ресурсів.

Дослідження щодо сутності кредитного портфеля показали, що ця категорія є досить широкою. Отже, опираючись на дослідження таких науковців як Є. Рясних, М. Пономарьов, М. Микитин, кредитний портфель комерційного банку – сукупність кредитів, наданих банком на певну дату для одержання доходу у вигляді відсотків.

З метою якісного аналізу кредитного портфеля банк систематизує надані кредити за спільними ознаками, за такими як тип клієнта, концентрація на певних видів операцій, кількісна характеристика, види позичальників, якість управління, види валют, фінансова дисципліна позичальника, ліквідність, надійність та інші види ознак.

Кредитний портфель відіграє важливу роль в діяльності банку, а саме його основними цілями є високий темп очікуваного доходу в майбутній довгостроковий період, мінімізація ризиків кредитного портфеля, дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля, високий рівень доходу в поточному періоді тощо.

Аналізуючи функції, які виконує кредитний портфель, можна краще зрозуміти його сутність. Головними функціями кредитного портфеля є:

- розподільча та перерозподільна функції;
- функція заміщення грошей кредитними операціями;

- функція об'єднання кредитів;
- функція мінімізація кредитного ризику;
- функція розширення та диверсифікації дохідної бази банку.

Формування кредитного портфеля - це процес вибору та розподілу різних видів кредитів або активів між різними клієнтами з метою досягнення фінансових цілей та зменшення ризику. При формуванні кредитного портфеля кредитори та фінансові установи керуються кількома принципами такими як : науковості, диверсифікації, принцип балансу між дохідністю та ризиком, принцип аналізу кредитоспроможності та інші. Проте на етапі формування кредитного портфеля існує ряд чинників, які можуть вплинути на його якість. Такі фактори науковці об'єднують у дві головні групи, це зовнішні (фактори на макрорівні, фактори, притаманні банківській системі) та внутрішні (фактори, притаманні банку).

В другому розділі було проаналізовано основні показники кредитної діяльності банківської система та її загальний стан. На початок 2023 року, згідно звітності НБУ, об'єм активів банківської системи України зріс на 15% до 2394 млрд грн, порівняно з минулим роком.

У структурі активів банківської системи України, частка кредитного портфелю зменшується, поступаючись місцем портфелю цінних паперів. З таблиці 2.1 видно, що у 2020 році кредитний портфель становив 29,4% або ж 596 млрд грн, у 2021 він збільшився до 37,3% (767млрд грн), а на 01.01.2023 знову зменшився до 29% (688 млрд грн) у структурі чистих активів.

Щодо проблемних заборгованостей, на основі статистики Національного банку України, спостерігається чітка тенденція для всіх типів банків за останні 5 років. Найбільша частка непрацюючих заборгованостей у державних банків – від 55% у 2019 році до 27,4% у 2022 році, тобто їх рівень зменшився у два рази, це свідчить про успішну політику НБУ та самих банків. Для банків з приватним капіталом характерний значно менший рівень NPL, наприклад, найбільшим значенням було 23,7% у 2019 році, найменшим 10,5% у 2022. Для банків іноземних груп притаманний досить низький рівень проблемних кредитів –

всього 6% у 2022 році, це свідчить про більш сучасні та дієві методи регулювання з боку іноземних банківських установ.

Війна принесла в Україну лише руйнування, всі сфери діяльності та сектори економіки похитнулись, тому держава прийняла ряд заходів. Важливою програмою в забезпеченні стабільності аграрного сектору економіки була програма портфельних гарантій. Загалом протягом 2022 року майже 30 тисяч виробників сільсько-господарської продукції отримали кредитів на суму 55,1 млрд грн, з яких 80% за програмою портфельних гарантій. В результаті успішних усіх заходів НБУ, сільське господарство зазнало стрімкого зростання на 49% за 10 місяців 2022 року.

Наступним важливим питанням залишається ситуація з іпотечним кредитуванням. Оскільки через військову агресію РФ було пошкоджено чи зруйновано значну кількість житлових комплексів, НБУ запровадило програму іпотечного кредитування «Є Оселя» з жовтня 2022 року, яка передбачає знижену відсоткову ставку для певних категорій осіб. До війни в країні працювала програма «Доступна іпотека 7%», що була досить успішною, про це свідчила кількість заявок на участь у програмі – 2364.

Наступним етапом роботи був аналіз фінансово-господарської діяльності АБ «Укргазбанк», звідси можемо означити головні тенденції:

- активи у 2021 році зменшувались порівняно з 2020 роком на 21397442 тис грн або на 14,1% , а у 2022 році зросли відносно 2021 року на 15396028 тис грн, а у відсотковому еквіваленті на 11,8%;
- найбільшу частку в активах банку за аналізований період займають цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід – від 15,84% до 36,95%, кредити та заборгованість клієнтів – від 31,33% до 44,84% та грошові кошти та їх еквіваленти – в середньому 5%;
- у 2020 році частка зобов'язань сягала більш як 94%, проте у наступних роках його частка стала істотно меншою у 2021 році - 86,6% та у 2022 році – 90,5%. Це пов'язано з тим, що банк у 2021 та 2022 роках отримувал кошти від Національного банку України, що вплинуло на структуру зобов'язань;

– за аналізований період 2021 рік був найприбутковішим для АБ «Укргазбанк» порівняно з 2020 роком, тобто прибуток зріс на 3359967,36 тис грн, а це в більш майже як у 9 разів, а у 2022 році банк отримав збитки;

– за аналізований період спостерігається позитивна тенденція в сфері кредитування, адже ці показники завжди зростали. Проте у 2022 році обсяг кредитів, наданих фізичним особам зменшився на 1169743,5 тис грн. Попри це об'єм кредитного портфеля збільшився на 9423306 тис грн за рахунок кредитів юридичних осіб;

– в структурі кредитного портфеля переважають кредити надані юридичним особам а саме їх частка склала 93,3%, у 2021 році – 90,9%, у 2022 році – 94%. Частка кредитів та заборгованостей фізичних осіб відносно не висока: у 2020 році – 6,7%, у 2021 році – 9,1%, у 2022 році – 6%;

– за напрямками кредитування секторів економіки найбільшу частку кредитів було направлено на електроенергетику: в 2020 році – 25%, 2021 – 16%, а у 2022 – 14%. Значну частку також займає видобування, торгівля газом та паливом – в середньому 15% кредитного портфеля. В 2022 році, порівняно з попередніми роками, збільшились обсяги кредитів на сільське господарство та харчову промисловість з 5419268 грн до 11555348 грн (більш як в 2 рази) та торгівлю з 5289190 грн до 10334202 грн;

– з 2018 року для банківської системи сталою тенденцією було скорочення частки проблемних кредитів у банках України, проте військова агресія росії перевернуло цю тенденцію. Укргазбанк поніс великі втрати у 2022 році, а частка NPL зросла на 17,9% та встановилась на рівні 28,2%.

Після аналізу стану кредитного портфеля АБ «Укргазбанк» можна зробити висновок, що війна завдала серйозного удару, тому пропонуємо наступні методи його покращення: активізація кредитування юридичних осіб, поживлення реструктуризації непрацюючих кредитів, захист позичальників, які зазнали фінансових втрат у зв'язку із війною, надання позичальникам кредитних канікул, активна підтримка державних програм, розробка реєстру заставного майна, що було пошкоджене або знищене внаслідок війни.

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність закон (№ 212-III) : [прийнято Верховною Радою України 07.12.2000] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]: закон (№2180-IX) [прийнято Верховною Радою України 12.04.2022] // Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2180-20#Text>
3. Арбузов С.Г. Банківська енциклопедія / С.Г. Арбузов, Ю.В. Колобов, В.І. Міщенко, С.В. Науменкова. – К. : Центр наукових досліджень Національного банку України «Знання» , 2011. – 504 с.
4. Банківська система : навч. посіб. /Ситник Н. С., Стасишин А. В., Блащук-Девяткіна Н. З., Петик Л. О. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка – 2020. – 580 с.
5. Банківська справа : навч. посіб. / Стечишин Т. Б., Малахова О. Л.// Тернопіль – ТНЕУ – 2018. –404 с.
6. Банківські операції : підручник / О. В. Дзюблюк, Я. І. Чайковський, Н. Д. Галапуп та ін.; за ред. О. В. Дзюблюка. Тернопіль: «Економічна думка», 2019. – 696 с.
7. Банківські операції : навч.посіб./ Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П.Владика – Дніпро: Пороги, 2017. – 461 с.
8. Білоченко А. Кредитування аграрного сектору України в умовах війни/ Білоченко А. // Економіка та суспільство – 2023. – № 48
9. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем / Ю. Бугель // Галицький економічний вісник. – 2020. – №2 (27). – С. 157–182.
10. Версаль Н. І. Теорія кредиту: навч. посіб. / Н. І. Версаль, Т. В. Дорошенко. – К. : Києво-Могилянська академія – 2017. – 483 с.

11. Волкова Н.І. Тенденції та особливості кредитної діяльності вітчизняних банків на сучасному етапі розвитку економіки./ Волкова Н.І., Кункель А.О. // Економіка і організація управління. –2018. – № 29. – С. 52–63
12. Волохов В. І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності / В. І. Волохов // Фінанси України. - К. - 2020. - № 8. – С. 109-117.
13. Гавчук І. Формування кредитного портфеля комерційного банку / І. Гавчук, М. Марич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/54652/1/be.pdf>
14. Єрмакова Ю. Визначення впливу факторів на якість кредитної політики банку / Ю. Єрмакова // Управління розвитком. – 2014. – № 15. – С. 59–61.
15. Калініченко Л.Л. Теоретичні аспекти формування кредитного портфеля банків / Л.Л. Калініченко, Т. Горбунова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №6. – С. 695-698.
16. Карпенко Г.В. Кредитна діяльність вітчизняних банків та можливості їх інтеграції до світової фінансової системи / Г.В. Карпенко // Фінанси України. – 2017. – № 2. – С.89-96.
17. Корнелюк Р. Головні тенденції банківського ринку за 12 місяців війни [Електронний ресурс]: // Економічна правда. 2022. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/03/13/697976/>.
18. Кремень В.М. Роль банківського кредитування у розвитку економіки України / Кремень В.М., Кремень О.І., Гуляєва Л.П. // Проблеми економіки – 2020 – №3 (45). – С. 176–183.
19. Медведєва І.Б. Стрес-тестування кредитного портфеля банку за макроекономічними параметрами / І.Б. Медведєва // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – №14. – С. 752-757.
20. Національний банк України. Частка непрацюючих кредитів у банках у 2022 році зросла до 38% унаслідок війни [Електронний ресурс]: // Національний банк України – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuuyuchih-kreditiv-u-bankah-u-2022->

rotsi-zrosla-do-38-unaslidok-viyni

21. Основні показники діяльності банків 2020-2022 [Електронний ресурс]: // Національний банк України – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>

22. Пашков А. Оцінка якості кредитного портфеля / А. Пашков // Фінансовий простір. – 2019. – № 2(18). – С. 14–21.

23. Правдиковська І. Вплив війни на банківську систему України / Правдиковська І Дорошенко Н.// Молодий вчений. – 2022. –№ 9 (109). – С. 150–153.

24. Рівень непрацюючих кредитів (NPL) [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу : <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl>

25. Рясних, Є.Г. Система управління кредитним портфелем у комерційному банку / Є.Г. Рясних, А.А. Пономарьов, М.О. Микитин // вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – №2. – С. 146-149.

26. Свириденко Ю. Доступна іпотека: як програма допоможе вирішити “квартирне питання”. [Електронний ресурс]: Економічна правда. – Режим доступу : <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/08/16/690445/>.

27. Степаненко К.Р. Особливості формування кредитного портфеля банку / К.Р. Степаненко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – №7. – С. 111-114.

28. Харченко А. М. Кредитний портфель банків України: аналіз, фактори, тенденції/ Харченко А. М. // Вісник Університету банківської справи. – 2020. –№ 2(38). – С. 54–60.

29. Шпанель-Юхта О. Особливості банківського кредитування в умовах війни./ Шпанель-Юхта О. //Економіка та суспільство. –2022. –№ 45.

30. Zarutska O. Banking system in defense of financial security of ukraine. / Zarutska O. ,Ponomarova O. // Scientific opinion: economics and management. – 2023. – №. 1(81).

Додатки

Додаток А
Кредитні програми АБ «Укргазбанк»

Назва програми	Умови програми
	Кредитування фізичних осіб
«Оселя	Відсоткова ставка: 3% (для осіб, які належать до окремої категорії), 7% (загальна ставка) Строк кредитування: від 1 року до 20 років Мінімальний внесок: 20% від вартості предмета іпотека Можлива сума кредиту: 5000000 грн.
Кредит «Еко-енергія»	Кредит надається на придбання та встановлення: – сонячної енергетичної станції (СЕС) – теплових насосів (ТН) – вітрової електростанції (ВЕС) – комбінованих вітро-сонячних генеруючих систем (КВСС) Сума кредиту: – на придбання СЕС/ВЕС/КВСС – від 1000 до 1000 000 грн.; – на придбання ТН – від 1 000,00 до 250 000,00 грн. Мінімальний перший внесок: – 15% від вартості придбання та встановлення СЕС/ТН – 25% від вартості придбання та встановлення КВСС – 30% від вартості придбання та встановлення ВЕС
	Кредитування малого та середнього бізнесу
Програма розвитку бізнесу «Власні кошти»	Максимальна сума кредиту: до 250 000 євро (або еквівалент у гривні) Процентна ставка: на поповнення обігових коштів - від 21,32% річних у гривні на інвестиційні цілі - від 20,58% річних у гривні євро - від 5,52% річних
Програма кредитування мікро-, малих та середніх підприємств	Максимальна сума кредиту: до 100 000 євро (або еквівалент у гривні) Термін кредитування: – до 36 місяців - на поповнення обігових коштів – до 60 місяців - на інвестиційні цілі Процентна ставка: UIRD 3 міс. UAH + 5,0%